

Landsforeningen - We Shall Overcome

Bruker- og interesseorganisasjon for menneskerettigheter, selvbestemmelse og verdighet innen psykisk helse

Stiftelsesår: 1968 / Org.nr.: 980 334 597

Post- og besøksadresse: Østerdalsgata 1 L, 0658 Oslo (3. etasje)

Tlf. 22 41 35 90 (man-ons-fredag 12-15)

post@wso.no – www.wso.no

Til Sannhets- og forsoningskommisjonen

ERFARING MED NORSK PSYKISK HELSEVERN

WSO er en bruker- og interesseorganisasjon for menneskerettigheter, selvbestemmelse og verdighet innen psykisk helse. Vi har fått innspill om at norsk psykisk helsevern ikke tar samers erfaringer på alvor. Erfaringer med positive og negative åndevesener, som er noe mange samer er vokst opp med som en del av tilværelsen, blir av norsk psykisk helsevern kalt hallusinasjoner og vrangforestillinger. Diagnosen psykose for eksempel er i seg selv beskrevet som at man har vrangforestillinger, hallusinasjoner m.m. Dersom man fastholder eksistensen av ånder som en realitet, karakteriseres det som brist i virkelighetsoppfatningen og manglende selvinnsikt. Og har man såkalt manglende selvinnsikt, kan man påtvinges behandling med politimyndighet om man ikke møter opp til behandling, dvs. medisinsk og evt. samtalebehandling med tvang. Den medisinske behandlingen er problematisk fordi den innebærer ofte alvorlige bivirkninger som overvekt, kramper, lammelser, syns- og øyeproblemer mm.

Dette betyr at minoriteter som har en annen virkelighetsoppfatning enn majoriteten, risikerer i større grad tvangsbehandling og nedlatende behandling. Dette anser vi som grovt krenkende og som manglende innsikt og anerkjennelse av andre kulturers virkelighetsoppfatning. Det kan ikke være opp til en majoritetskultur å definere hva som er sant eller ikke for en person fra en minoritetskultur. Alle pasienter fortjener å bli tatt på alvor og behandles med respekt. Dersom man godtar eksistensen av åndevesener, er det ikke vrangforestillinger, men erfaring med en annen type virkelighet eller dimensjon. Det kan heller ikke karakteriseres som paranoia når man er redd for negative åndevesener hvis man anerkjenner eksistensen av dem. WSO mener praksisen til det norske psykiske helsevernet overfor den samiske befolkningen bør vurderes grundig for å unngå slik nedlatende og krenkende behandling av vårt urfolk, og at denne typen praksis bør endres.

Diagnosesystemet slik det blir brukt i dag er også krenkende og traumatiserende i seg selv, med en lang rekke nedlatende, negative og stigmatiserende merkelapper. Diagnoser som for

eksempel paranoia og psykose er merkelapper som tramper på pasientens egen opplevelse av situasjonen og påfører pasienten skam og skyld, det vil si ekstra byrder i en allerede vanskelig situasjon. Diagnosene burde derfor gjennomgå i samråd med brukerorganisasjonene med sikte på å få en mer human og mindre stigmatiserende beskrivelse av ulike psykiske tilstander hos folk. Dessuten bør det ved diagnosesetting innføres en ordning hvor behandler og pasient prøver å komme til en konsensus om en diagnose i fellesskap for å sikre at pasientens egen forståelse også kommer med i vurderingen.

Vi er klar over eksistensen av SANKS (Samisk nasjonalt kompetansesenter - psykisk helsevern) og at de har samiskspråklige behandlere som kan tilby utredning og behandling på pasientens morsmål, også utenfor det samiske forvaltningsområdet. I tillegg kan de gi veiledning til det lokale hjelpeapparatet. Men her er ikke problemet morsmålet eller kulturforståelsen, men at SANKS er uaktuelt å bruke for mange samer på grunn av kjennskap til behandlere. Generelt er problemet at det lokale hjelpeapparatet som bruker Verdens helseorganisasjon sitt diagnosesystem, trækker så veldig på pasientens egen "samiske" forståelse av virkeligheten og kaller det hallusinasjoner m.m. Det fremgår for øvrig av Helsedirektoratets nasjonalfaglige retningslinjer for psykoselidelser under kapittel 14.6 vedrørende den samiske befolkningen, at overnaturlige fenomener hos samiske pasienter er i utgangspunktet normalfenomener uten at det nødvendigvis er psykotiske forestillinger. Dette står i sterk kontrast til bruken av diagnosen psykose f.eks. på forannevnte åndelige fenomener ved ulike DPS-er/sykehus hvor det ikke blir ansett som normalfenomener. Bl.a. står det under kapittel 14:

“Pasienter kan hevde å ha hatt kontakt med underjordiske, snakket med døde mennesker og hjelpere osv., uten at dette nødvendigvis er psykotiske forestillinger. Noen kan fortelle at de har sett spøkelses, merket «uro» i hus eller sett underjordiske (543). Forestillinger om å motta budskap gjennom drømmer eller dyr kan også forekomme, spesielt hos eldre. Alle disse forestillingene knyttet til ånde verdenen, er forankret i tradisjonelle oppfatninger og folketro og er i utgangspunktet normalfenomener i den kulturelle konteksten.”

Når dette etter vår erfaring ikke stemmer med praksis i psykisk helsevern, i hvert fall enkelte steder i landet, så blir spørsmålet om problemet er at behandlerne i norsk psykisk helsevern ikke er blitt opplært godt nok eller om det er uklårheter i selve diagnosesystemet. Det kan være begge deler, og vi mener uansett at diagnosesystemet burde revurderes for å få en mer human innretning, særlig overfor samiske pasientgrupper, som fra før er en utsatt folkegruppe, men også for den øvrige norske befolkningen, fordi ethvert individ må tas på alvor i sin opplevelse av egen lidelse. Nevnes må også at vi tror heller ikke SANKS har alternative diagnoser til psykose, paranoia etc. til bruk for den samiske befolkningen, så det er vanskelig å unngå at de samme negative merkelappene blir brukt av SANKS overfor samene. Det er i så fall ille og bør endres på.

Oslo 9. November 2019

Styret i WSO – Landsforeningen We Shall Overcome

